

OPVOEDING EN ONDERWIS

Rome en wij.

II.

Een vorige maal vertelde ik u, hoe ik het met de redactie van „Ons eigen blad” (R.-K.) aan den stok heb gekregen.

Het debat liep toen over een drietal punten. Inleidend was mijn verklaring, dat ik geen papenhater ben en daarbij sprak ik de verwachting uit, zulk een haat maar dan andersom ten opzichte van onze groote mannen in de historie niet van onze Roomsche mede-christenen te verwachten.

Voorts ging het over de kleineerende voorstelling, die zekere Canite Tuba van mannen als Willem van Oranje en den Koning-Stadhouder Willem III had gegeven in een serie artikelen, terwijl ik ten leste attendeerde op het grootdoen met de Gorkumsche martelaren, die immers in het niet verzonken bij de duizenden martelaren van het Protestantisme in Nederland.

Ik eindigde met te hopen, dat we de dingen in deze tijden anders zouden zien. Over en weer. Vooral om den gemeenschappelijke vijand: het anti-christendom.

In mijn tweede ingezonden (1-7-35) ben ik begonnen met de verzuchting, dat ik het gevoel had gekregen, dat onze denkwereld zoo ver uit elkaar ligt, dat je elkaar toch niet begrijpt.

Toch — tegen hoop op hoop — heb ik de pen weer opgenomen.

Nogmaals heb ik uiteengezet, dat je papenhaat vindt, bij de menschen, die zelf geen omlind kerkbegrip hebben, bij hen, die zelf hun belijdenis zijn kwijtgeraakt, zooals bij het Ned. Herv. Kerkgenootschap, dat het presbyteriaal systeem heeft verloochend, zijn belijdenis-eenheid kwijt is en nu meer en meer zijn vat op de leden verliest. Daarnaast zijn de groepen, die conventikel en kerk verwarren.

Al deze menschen weten niet in hoeverre ze met Rome kunnen samenwerken. Zijn bang voor diens afgesloten eenheid en systeem, en in hun angst worden ze haters van Rome.

Zoo is het bij ons niet. Wij als Gereformeerden stellen ons zuiver, beter: gezuiverd presbyteriaal stelsel tegenover Rome's hiërarchie, gaan rustig onzen eigen weg, wel belijnd, en weten waar scheiding, maar ook waar samenwerking moet zijn.

Wat nu betreft C. T.'s geschiedbeschouwingen — ook hier, zoo antwoordde ik — wilde ik gelooven, dat hij waarheid schreef, wat betreft de historische personen. Maar de voorstelling der dingen, het weergeven van de waarheid is nog iets anders. Zet tien kinderen bij een gebeurtenis — een straatongeluk b.v. — laat ze er alle tien een opstel over maken. Alle tien zullen ze de waarheid weergeven, maar elk met eigen visie. Zoo is het zelfs bij de Evangelisten. Vandaar de schijnbare tegenstrijdigheden, die in de Evangelien voorkomen. Zoo zijn dan de feiten wellicht juist weergegeven, maar toch gekleurd en eenzijdig.

En wat de martelaren aangaat, zoo schreef ik verder — als C. T. zoo nauwkeurig de Gorkumsche martelaren-historie napluist, laat hij dan ook zoo objectief mogelijk de duizenden andere gevallen, waarin de Roomsche kerk officieel, kerkelijk gelijkt, menschen heeft laten martelen en terdood brengen, nagaan.

Al ben ik ook geen deskundige op dit gebied — een mensch met een groot gezin en drukken werkkring heeft nu eenmaal niet den tijd, dien een man als C. T. (vermoedelijk een ordebroeder. K.) daarvoor heeft — toch meen ik, dat er zeer velen der Protestanten zijn gemarteld. En dan blijft dit onderscheid: Wat Lumey deed, ondernam hij op eigen initiatief en de Prins heeft hem dan ook later uit zijn ambt ontzet. Bovendien: als je een goedaardigen hond met messen prikt, wordt ook zoo'n dier ten leste dol van woede. Zoo was de stemming van ons volk destijds.

Maar Rome heeft met zijn inquisitie precies gedaan, wat nu de Staat in Rusland en Duitschland doet. Of zijn niet de vreeselijke martelingen van de Albigenzen, Waldenzen, Hussieten, Hugenoten (Bartholomeüsnacht!) enz. kerkelijk gesanctioneerd?

Ik nam dus over wat de redactie mij aanraade: Bestudeert C. T. onze martelaren, hij zal ontdekkingen doen...

Natuurlijk heeft C. T. het recht — zelfs den plicht — zijn leerlingen op deze wijze in te lichten over de Gorkumsche martelaren, maar evenzeer heeft hij dat te doen over de fouten zijner voorvaderen en der Kerk in vorige eeuwen. Of neemt de redactie de vervolgingen nog voor haar rekening? Keurt zij het doodden van menschen om des geloofs wille goed? Wij — zoo ging ik voort — hebben art. 36 der Ned. Geloofsbelijdenis gewijzigd. Hoe is dat bij u?

Wat de martelaren betreft: In deze is Rome's schuld zoo groot, dat het m.i. beter is met er-

kenning van ongelijk nu in deze tijden te zeggen tegen zijn mede-christenen-schriftgeloovigen: Zie, gij hebt in het verleden gezondigd — ik zelf heb der overtreding zeer veel gemaakt — nu laat ons niet meer, dan in afkeurenden zin over die houding spreken, doch veeleer in deze dagen van geestelijken afval en verbreking der normen door God zelf gesteld, zoeken wat ons vereent, en, stoelend op denzelfden wortel des geloofs, opbloeien als planten in Gods hof, totdat de wedergekomen Christus ons van onze dwaasheden en dwalingen gereinigt zal hebben en wij, zoowel C. T. als Collega Zwartbroek en De Boer (Roomsche collega's bij het debat betrokken. K.) met mij, zullen wandelen van onze zonden gereinigt door het offer van Golgotha. Want dat is de kern.

Merkwaardig is het volgende gedeelte van het antwoord der redactie.

„De heer Kok heeft nu zelf duidelijk aange-toond dat C. T. met zijn geschiedenisartikelen een hoogst nuttig en noodzakelijk werk deed.

Hier zien we een Protestant van ontwikkeling, die ons — en dat kan niet anders dan met vol-maakt goede trouw — oude labels voorhoudt als historische feiten: dat Rome met zijn Inquisitie precies gedaan heeft wat nu de Staat in Rusland en Duitschland doet; dat de „vreeselijke martelingen van de Albigenzen, Waldenzen, Hussieten, Hugenoten (Bartholomeüsnacht!) enz. kerkelijk zijn gesanctioneerd; dat deze ketters, waarbij groepen zijn, die in hun optreden voor Bolsjewiken niet onderdeden in wreedheid, gelijk te stellen zijn met onze Katholieke martelaren; dat op Rome een ontzettend groote schuld rust inzake het martelen van ketters, waartegenover zelfs de daden van een Lumey wel vergeten mogen worden. Daarbij — en dat kan trouwens moeilijk anders bij een niet-Katholiek — blijkt de heer K. in het geheel niet in te zien, dat iemand, die als Martelaar voor het Katholiek geloof sterft, vol-strekt niet gelijk te stellen is met iemand, die — zij het in subjectieve onschuld door verblinding — als ketter berecht werd in vroeger tijden. Dat de Katholieke jeugd opgevoed zou moeten worden tot eerbied voor de Katholieke en Pro-testantsche Martelaren is een absurditeit. Katholieken en Protestanten staan hier werkelijk voor een onoverbrugbare kloof gescheiden. Doch voor een onderling waardeeren en samenwerken behoeft deze kloof niet overbrugd te worden. Even-min als die van onze Kerkleer. De heer K. er-kent, dat C. T. de waarheid schreef; hij trekt het althans niet in twijfel.

Maar hij zal evenmin in staat zijn om aan te toonen, dat C. T. in zijn artikelen had moeten in-lassen van de „duizende andere gevallen” (welke?) der „Protestantsche Martelaren”, om niet eenzijdig te zijn.

Bij zulke waanvoorstellingen en misvattingen, waarin de heer K. inzake de Martelarenkwestie blijkt vast te zitten kan zijn oordeel over de art. van C. T. moeilijk door ons als juist worden aan-vaard.

Tegen de examens, examenboekjes en meerdere opvattingen die steeds nog dezelfde gedachten in Roomsche kringen binnendragen, doet C. T. een nuttig en noodig werk.”

Tot zoover Fr. Rombouts.

Nu had ik bij den aanvang van het tweede artikel in „Ons eigen blad” gezegd, dat dit mijn laatste woord zou zijn.

Ik geloof ook niet dat we verder komen. Toch kan het zijn nut hebben als Gereformeerden uit deze re- en dupliek enkele conclusies te trekken. Dat zou ik dan gaarne in een derde (slot-)artikel doen indit blad.

Noordwijk aan Zee.

J. E. KOK.

De „Haagsche vrienden” en de Afscheiding.

III.

Degenen die Capadose kennen en in intiem geestelijk verkeer met hem leven behoeven niet in twijfel te staan hoe hij denkt over een steeds meer en meer gevreesde scheiding in de vader-landsche kerk. Twent is vertrokken en zal zich voegen bij de vrije kerk in Frankrijk. Kohlbrügge had nauwen omgang met dezen gehad, daarom toen er in Utrecht een oploop verwekt werd in verband met de samenkomsten aldaar door dezen jongen man geleid en de geruchten van een mogelijke scheiding persoonlijk tot Capadose, nog te Scherpenzeel woonachtig, kwamen, bezwoer hij den man, die hem dit boodschapte, toch scheu-ring te voorkomen. Daarom ook betuigt hij van uit Den Haag Da Costa zijn groote ingenomenheid en „samenstemming” met de voorrede voor de jongste uitgave van werken van Bilderdijk, en hij verzekert: „ja, die voorrede is inderdaad noodzake-lijk geweest bijaldien Bilderdijk over eene schei-ding der kerk als iets goeds geschreven heeft. Ik weet zelfs niet of het niet beter geweest ware, in

dat geval in de critique positie waarin wij zijn, dat stukje achterwege te laten: doch gij zult het, zoo gaat hij verder, voorzeker wel gewikt en gewogen hebben en goede gronden hebben gehad om het te laten 't licht zien. Daarenboven zijn de Schriften van dien aard, als die van Bilderdijk, minder onder 't geringe volk verspreid en zelfs verspreidbaar om zoo te spreken; en daarom ook minder gevaarlijk bij mingcoeffenden tot een wapen of aanmoediging ter afscheiding te strekken”.

Zoo is er dan „samenstemming” tusschen deze beide bloedvrienden inzake eene „scheiding der kerk”, en in denzelfden brief waarin Capadose deze dingen schrijft, betuigt hij zijn hartelijk en innig genoegen gemerkt te hebben, dat de kleine oneenigheden, die er betrekkelijk Laatsman tus-schen hen beiden bestonden, genoegzaam zijn ver-dwenen.

In dezen brief dan treffen wij eene duidelijke aanwijzing van het standpunt door deze beide voormannen van het Réveil ingenomen tegenover eene mogelijke scheiding, en eveneens hoe zij staan tegenover de factie Laatsman. Reeds in den volgende brief komt hij terug op Laatsman en verklaart, dat wat het vraagstuk aangaande de rechtvaardigmaking en heiligmaking betreft, hij niet geloofst, dat zij daaromtrent eens zullen wor-den, echter acht hij het „verschil in een zekeren zin bijkomstig” en er zijn zoowel voor Da Costa's gevoelens als voor het zijne onderscheidene zeer geachte schrijvers bij te brengen, en in de practijk kan, naar zijn oordeel, hun beider „gevoelen niet uiteen loopen”.

Tegen dezen tijd komt hij in aanraking met Van Golverdinge, een van de mannen in Den Haag, die het eerst de Hervormde Kerk zullen verlaten. Echter nu nog was „dit pas beginnend jongmensch een of meermalen ten zijnent vereenigd”.

Ook zijn de beide vrienden niet erg ingenomen met de geschriftjes van Van der Feen. Capadose schrijft in zijn eersten brief van Januari '34: „Wat gij mij schrijft ten opzichte van uwe phrase nopens den onschrijftuurlijken, bekrompen sectengeest, meent gij in der waarheid, dat tegen de belachelijke gevoelens die gij van den goeden van der Feen aanhaalt, of tegen dergelij-ke inbeeldingen, zooals gij ze terecht noemt, zoo bijzonder behoort gewaarschuwd. Ik twijfel of er twintig in 't geheel land gevonden worden, die dergelijke dwaasheden aankleven”. Hij schrijft dan verder: „maar hoe gij zulk een wartaal als die zonderlinge stellingen van Van der Feen hyper orthodoxie noemt, vat ik niet, evenmin dien naam als die van ketterij verdient het. 't Is louter onzin”.

Bij den aanvang van het veelbeteekenende jaar 1834 komt de beweging in de Hervormde Kerk in het Noorden des lands dicht bij de vrienden in Den Haag. Hij vindt er eenige afleiding in bij zijn onaangename attestatie-kwestie. Als hij daar-over aan Da Costa schrijft en mededeelt, dat Den Haag gevaar loopt den in den réveilkring zoo geliefden en gewaardeerden Ds Secretan te verliezen, omdat de Academie van Lausanne hem „gepolsd heeft om professor in 't dogmatische aan deze Hoogeschool te worden”, dan breekt hij in eens af met dezen laatsten zin van den brief: „Doch daar is Van der Kemp, met wien ik over zijn stuk moet spreken, 't welk hij weldra tegen Hofstede de Groot hoopt in 't licht te geven. Met dit stuk zal Groen in een allerbelangrijkste ver-handeling, met betrekking tot de vervolgingen tegen de Afgescheidenen, geschreven in het Fransch voor een Zwitserschen vriend zijn groote ingenomenheid betuigen.” Men ziet uit de mede-deeling van Capadose hoezeer de Haagsche réveil-mannen met elkander te rade gaan in schier al hun handelingen met betrekking tot de bewegin-gen. Immers in den zomer van ditzelfde jaar zul-len Van Hogendorp en Van der Kemp de ont-werpen hunner memoires ten behoeve van De Cock en den kerkeraad van Ulrum eveneens met elkaar bespreken.

Nog in deze zelfde maand vraagt hij, of Da Costa ook weet „wie de schrijver is van het boekje: de vriendelijke vraag van een vrienden-kring beantwoord uit Damerau, te Groningen gedrukt: waarvan stijl en inhoud (niettegenstaande eenige dwalingen hun leed deden) zoo uitmuntend en zoo treffend zijn, dat het hem bijzonder intri-gueert wie of de schrijver is”. Wat zou, zoo vraagt hij verder, toch beteekenen uit Damerau? Hij is van oordeel, dat het zakelijke van vele stukken bij Hofstede in dit uitstekend stukje helder weerlegd zijn en De Cock „recht verdedigd”, derhalve voegt hij er aan toe: „Gij moet het absoluut lezen en schrijf er mij dan eens over”. In dezen zelfden brief betuigt hij zijn blijdschap er over, „dat onze Messchert nu definitief tot een werkzaam leven geroepen wordt, hoewel voor ons weer een verlies is, daar zijne nabijheid bij Rotterdam en de meerdere kans als onze Betsy daar eens zal gestabiliseerd zijn, dat ik zoo eens overvlieg over en weder de gelegenheid om elkaar van aange-zichte te zien begunstigde. Doch het voorrecht is te groot voor hem, dan dat ik in het minste mijn gemis in aanmerking neem. Wat associatie be-treft, ik ben daar wel nooit voor geweest, doch hier is 't niet geheel dat, 't is veeleer een departitie van de twee deelen die te samen tot een goeden

Boekverko-
ment en a
Messchert
behoort: e
en ander
gen ook ni
Westendor
mijn hartel
gaven kom
Eer in de
tot geloofs
en de ondi
ding van
In de lijn
wat tot Zij
dore zeer
betrekk
gevangen.
Nederlands
Capadose
wonder, da
wordt ged
orgaan, da
dienen. Ge
besloten is
en (leeg
der Archiv
der, mijn
dikwerf ov
mij wel h
gesproken,
edoch ik
daagjks h
Geestes, al
door Gods
wij dien C
ons en zel
voegzaam
moeten lab
of stramhe
dome) gelij
het dus m
dracht van
naar mijn
verzocht z
hand en le
zenden”.
meer van
en er aan
doen.

Capadose
Da Costa
naar en V
over den
zekeren, d
innigste a
mogen ge
hoe Da C
gebruikte,
en vooral
Dan vervo
ces die w
voorzeker
ren zeer
tsysteem
eenige wel
werken
komen als
om de ben
ters Jezus

K. te V.
antwoorden
dat het —
te doopen
mijn meeni-
zaak van de
men zich t
a. voorop
b. de opv
het hoofd v
waarin die
vaard, af te
gezinne —
niet naar s
c. de bep
afhangen v
objectieve,
en normen.
zal door des
worden. Me
die van des
van partic
d. een w
en haastig
voor de op
inderdaad.
Nu deze ee
diens obje
voldoende.
Dit wat
voorts, wat
in de kerk
kan”) is e
recht. B